
WILLEM DE EERSTE
DE VADER DES VADERLANDS

door

J. C. DE KONING

ONSTERFELIJK is de roem, die eens de Makkabeeën zich verwierven.

Wie denkt niet met ontzag aan den bekenden Judas, die den wreeden, laaghartigen Syriër, Antiochus Epifanus, dorst weerstaan en de reuzenworsteling aanvaardde voor de vrijheid van zijn volk.

Die in de kracht van 't geloof streed voor de dienst van Jehova, Israëls God.

En die, in die heldenstrijd met kleine kracht de overmacht trotseerde en verpletterde.

Wie Israëls historie beschrijft kan over de Makkabeeën niet zwijgen.

Onsterfelijk is de roem der Nederlandsche Makkabeeën.

Zonen van den godvruchtigen Graaf Willem den Ouden en de geloovige, edele Juliana van Stolberg, hebben ze als ware helden gestreden voor de vrijheid van het vertrapte Nederlandsche volk.

Voor de vrijheid als volk, om geregeerd te worden, niet door een despoot, die wetten en privilegiën met voeten trad, maar naar hun aloude rechten en vrijheden, met dure eeden bezworen.

Voor de vrijheid bovenal, om God te dienen naar de inspraak van 't geweten, voor de vrijheid van Godsdienst

voor ieder, 't zij Roomsch of on-Roomsch, voor de ware gewetensvrijheid.

Wie Neerlands historie wil verstaan, moet hen kennen!

En onder hen, als eerste in de rij, als Held en Staatsman zonder wederga, treedt de gestalte van Willem de Eerste naar voren.

Wij eeren zijn nagedachtenis; hij is de grondlegger van onze onafhankelijkheid, hij is de man, die in de kamp voor vrijheid en recht zijn leven gaf; de man, die de nooden van de Nederlanders droeg op het hart, tot de verraderlijke kogel het deed ophouden te kloppen, en die, stervende, Gods ontferming nog inriep voor „dit arme volk“.

Zouden we hem vergeten?

Het zou de zwartste ondankbaarheid zijn.

We willen hem gedenken als den Held, ons van God geschonken; nu, nú vooral, nu grove onkunde en vuige laster zijn naam en streven besmeuren.

Jong Nederland moet weten, wat God ons schonk in hem.

I.

Willem van Oranje was de zoon van een godvreezend ouderpaar. In 1533 werd hij te Dillenburg geboren.

Zijn vader, Willem de Oude, heeft, naar Willem later zelf verklaarde, de kerk zijner landen hervormd en naar het voorbeeld der goede koningen David, Jozia en anderen de misbruiken uitgezuiverd overeenkomstig Gods Woord.

Hij trotseerde 's Keizers toorn; hooger dan *diens* gebod gold voor hem 's Heeren wil.

In het grafelijk gezin werd dagelijks Gods Woord gelezen.

En naar dat Woord werd ook *gelééfd*.

Toen werd het goede zaad gestrooid in 't jonge hart, het zaad, dat straks wel geheel onder de doornen verstikt scheen.

Zijn eerste leermeester was Sarcerius, een vurig voorstander der Reformatie.

En Willem betoonde zich een ijverig leerling; hij had een stalen geheugen en een helder oordeel.

Op elf-jarigen leeftijd komt een groote verandering voor den jongen prins; René van Nassau (ook René van Chalons genoemd) stierf in 1544 kinderloos. Willem is de erfgenaam; hij de oudste der broeders.

Voorwaarde was, dat Willem aan het hof des keizers zou worden opgevoed.

Zoo geschiedde: het kind van veel gebeden komt aan het lichtzinnig hof van Karel V.

Kind van veel gebeden.

Dat *was* en dat *bleef* Willem; zijn vrome moeder bad voor hem, zonder ophouden. Zeker heeft ze niet kunnen vermoeden,

Dillenburg 1544.

van wélke groote gevaren haar kind omringd was. Want, ofschoon graaf, was Willem de Oude een man van eenvoudige levenswijze, en de weelde en onmatigheid van het keizerlijk hof waren hem en zijn gemalin niet, althans niet ten volle, bekend.

Was bovendien niet de jonge Willem in 's Heeren hand?

Mocht de moeder, bij wie het gebed nooit verstomde, haar kind niet overgeven in 's Heeren hoede?

Ach, *indien* zij geweten had het gevaar, dat hem bedreigde, misschien zou ze méér bezwaar gemaakt hebben, hem te laten gaan.

Maar . . . ook in *dit* alles was Gods besturende hand.

Als een andere Mozes moest deze prins onderwezen worden in alle wijsheid. Deze weg, hoe vol verleiding en gevaren, was *toch* de weg, waarlangs hij geleid moest worden, om straks berekend te zijn voor de grootsche taak, die hem wachtte.

Aan Karels hof schijnt alle vrucht zijner goede opvoeding verloren te gaan.

Willem is jong, levenslustig, rijk!

Hij is wèg uit de nabijheid zijner moeder, uit de sfeer van godsvrucht en gebed.

Het nieuwe leven, vrijer, ongebonden, bekoort hem!

Al het oude schijnt vergeten: toch wàs het niet zoo. Ook bij zijn leven naar het goeddunken van zijn hart is nooit de heugenis uitgesleten aan wat hij op de Dillenburg leerde. Maar het goede zaad schijnt geheel verstikt te zullen worden.

Hij geniet van zijn nieuwe staat: vermaak en spel nemen zijn geest geheel in beslag. Het slechte voorbeeld van den ongelooflijk onmatigen Karel V, en de slechte raadgevingen van den sluwen Granvelle, (een broer van den kardinaal) vinden bij hem goede ingang.

Een weelderig leven leidt hij er. Zelf erkende hij later, dat hij meer op krijg en jachtvermaak en dergelijke zaken, dan op de zaligheid zijner ziel bedacht was.

De Hervorming heeft hij spoedig geheel de rug toegekeerd, en nog in 1563 noemt hij zich, in een brief met de Vliesridders saam geschreven aan Filips, een goed, Katholiek onderdaan.

Hoe moet Juliana van Stolberg's moederhart onder dit alles geleden hebben. Maar zij kende ook in deze beproeving de weg van het vurig, aanhoudend gebed!

Niet enkel nadeel en schade brengt Willems' leven in de nabijheid van Karel V.

Deze heeft behagen in den hupschen, maar tóch bedachtzamen jongeling; hij waardeert zijn scherpzinnigheid en wijdt hem in in de geheimen der staatkunde.

Als alle hovelingen zich moeten verwijderen; als de geheimste beraadslagingen moeten gehouden worden, laat Karel V hem bij zich blijven.

Dàn luistert hij toe, en zwijgt. Oók tegenover nieuwsgierige hovelingen, die hem trachten uit te hooren. Kardinaal Granvelle heeft hem later den *Zwijger* gescholden, toen hij het niet verkroppen kon, dat Willem door zijn zwijgen tegenover den Franschen koning Hendrik II achter het

bloedige plan was gekomen, dat de vernietiging van de aanhangers der hervorming in twee landen tegelijk bedoelde.

Hij komt zoo langzamerhand op de hoogte van al het staatkundig gebeuren dier dagen.

En hij heeft er zijn winst mee gedaan.

Hier is hij gevormd tot den grooten Staatsman, die door niemand geëvenaard is.

Maar onder dit alles gaat het vroolijk, lichtzinnig leven voort.

In 1551 huwt de rijke Willem van Oranje met Anna van Egmont, de erfdochter van den Graaf van Buren.

Zijn aanzien klimt met de dag. Hij houdt nu zijn eigen hof, en zijn paleis is een der schitterendste van heel Brussel.

Zonniger leven dan het zijne, roemrijker positie dan de zijne, schooner toekomst dan de zijne, schijnt niet mogelijk!

Maar Gods hand zal ingrijpen in dit leven, in die positie.

En zijn toekomst zal een geheel andere zijn, dan hij zich droomt.

II.

Op Willems' schouder leunend, had in 1555 Karel V afstand gedaan van de regeering en zijn zoon Filips als zijn opvolger aangewezen in de Nederlanden. Reeds in 1548 waren deze landen van het groote Duitsche Rijk geheel losgemaakt, door Karel V. Hij wist alle Nederlandsche gewesten onder zijn bestuur te vereenigen, en alle „gewesten zouden”, volgens de Pragmatieke Sanctie, „steeds onder één Vorst uit zijn geslacht vereenigd moeten blijven”.

Zoo kwamen de Nederlanden bij Filips' troonsbeklimming in de macht van den man, die Spanjaard was in merg en been, en die het zijn eerste plicht rekende, de Protestanten uit te roeien.

't Zag er donker uit voor ons land.

Toen in 1559 Filips ons land verliet, scheen het kwaad over de belijders van 's Heeren naam ten volle besloten. Hij zou het werk, door Karel V zoo gruwelijk begonnen, met grooter fanatisme voortzetten.

Van hem was geen gewetensvrijheid te wachten.

Hoe zou het, van den man, die toen hij na zijn gevaarlijke overtocht in Spanje aankomen, in Sevilla een groot aantal mannen en vrouwen openlijk liet verbranden, wier eenige misdaad was, dat zij de Roomsche kerk vaarwel gezegd hadden! En die deze gruweldaad, het moorden van onschuldigen, nog wel durfde noemen een *Auto-da-fé*, een *daad des geloofs*.

In dat jaar, 1559, begint Prins Willem van Oranje, zijn openbaar leven in de Nederlanden; begint hij zich in te laten met de zaken van de regeering des lands.

Want Filips heeft zijn zuster Margaretha, hertogin van Parma, aangesteld tot Landvoogdes.

En hij, als de aanzienlijkste onder de leden van de hooge adel, is de aangewezen man, om de plannen van Filips te dwarsboomen.

Hij neemt al spoedig de leiding der zaken in handen. En dat was noodig, want Filips legde het er zeer beslist op toe, om van de Nederlanders slaven te maken, hen te berooven van hun privilegiën en als despoot over hen te heerschen.

Dat kon de vrije Nederlandsche geest niet dulden.

Voor zijn rechten en vrijheden sprong ieder waar Nederlander op de bres.

Want het was niet slechts de toeleg van Filips de Hervorming in deze landen uit te roeien, neen, ook de burgerlijke en staatkundige vrijheid was bij hem niet veilig.

En in Willem van Oranje vond Nederland een voorvechter en verdediger van zijn belangen.

Kardinaal Granvelle voornamelijk was de man, die door den Koning als de bijzondere raadsman der Landvoogdes was aangewezen. Hij had eigenlijk de teugels in handen, hij was in naam *dienaar*, maar inderdaad *heer*.

En hij was de verklaarde vijand van onze vrijheid.

Tegen hem, en de beide andere leden van de *geheime raad*, Viglius en Barlaimont, ging dan ook in 't bijzonder de strijd.

Die strijd was heftig.

En tegen Oranje's schranderheid en staatsmanswijsheid was Granvelle niet opgewassen.

Maar Willem was in deze dagen nog *niet* de *voorvechter der Protestanten*.

Verre van daar. Hij was nog goed „Katholiek”. En in zijn eigen Prins van Oranje, handhaafde hij met kracht de Roomsche godsdienst. Zelfs kreeg hij in 1563 nog brieven van Filips, waarin deze hem om zijn ijver hierin prees!

Hij was evenmin ingenomen met de hagepreeken. Hij belette die waar hij kon. Maar hij was *geen ketterjager*. Hij verafschuwde de inquisitie. Hij wilde ieder vrijlaten in zijn persoonlijk godsdienstig leven. Hij zelf vond de Roomsche godsdienst wel de meest natuurlijke, maar meende, dat er geen sprake van mocht zijn, andersdenkenden om hun zienswijze te vervolgen. Van de bloedplakkaten had hij een hartgrondige afkeer. Hij verklaarde: „als goed katholiek Christen wil ik blijven leven, maar als de Koning dat wil” (n.l. de handhaving der plakkaten), „dan neem ik mijn ontslag, liever dan dat ik de verwoesting van mijn land en volk wil aanschouwen.”

Intusschen nam de vervolging toe in hevigheid. Zóó was de wil des Konings.

Dáár gaat Willem vierkant tegen in. Als Egmond naar Spanje zal gaan, om den Koning te verzoeken zich te matigen, houdt Willem een rede, waarin hij het zoo scherp mogelijk zegt: *in Nederland géén geloofsvervolging. Weg met schavotten en plakkaten!*

Zoo kwam ál duidelijker uit, dat Willem de beschermer wilde zijn der onderdrukten.

III.

De beeldenstorm raasde door het land. Alleen in Brabant en in Limburg werden in vier dagen meer dan vierhonderd kerken verwoest.

Het was een schandelijk misdrijf; 't was de lang verkropte weerzin tegen de geloofsonderdrukking, wel te *verklaren*, maar *niet te verdedigen*.

Maar op deze storm van hartstocht, volgt de storm van wraak en straoefening!

Alva komt. Het doodvonnis der Nederlanden draagt hij bij zich. Het doodvonnis óók van den Prins!

Op raad van een Nederlander (!) stelt Alva een bijzondere raad in, om onderzoek te doen naar de schuldigen aan de Beeldenstorm: de Raad van Beroerte, door het volk spoedig omgedoopt in *Bloedraad!*

Voor die rechtbank wordt ook de Prins gedaagd. Maar hij had reeds bij Alva's nadering het land verlaten, en met hem meer dan honderdduizend Nederlanders.

Hij verlaat het land, maar . . . „voor eenigen tijd”, zooals hij zelf schrijft. Hij wil „het arme volk” te hulp komen, hij kan het „niet verloren zien gaan”.

Willem van Oranje zoekt de Dillenburg weer op. Dáár zou God tot hem spreken. Dáár zou de groote, innerlijke verandering plaats grijpen. Dáár . . . kwam hij, in de stilte van het oude slot, tot inkeer en bezinning. Dáár kwam het verleden zich weer met kracht aan hem opdringen. Dáár begon het zaad, dat schijnbaar zooveel jaren werkeloos in de akker van zijn hart gelegen had, te kiemen; dáár kwam de groote omkeer in zijn leven. En langzamerhand rijpte in hem de overtuiging, dat het *zijn taak* was, hem door *God zelf opgelegd*, de partij te kiezen van het *vertrapte, verdrukte volk*; en de beschermer te zijn van de kerk des Heeren in deze landen, omdat hij zelf door Gods genade zich van die kerk een levend lid wist. Door 't geloof heeft ook Prins Willem, evenals Mozes, verkozen liever met het volk van God kwalijk behandeld te worden, dan voor een tijd de genieting der zonde te hebben.

Als balling zwerft hij buitenlands. Zijn tweede vrouw, de slechte Anna van Saksen, bekommert zich niet om haar man en spot met zijn ellende. Alva heeft door zijn ruw geweld het volk met wanhoop geslagen. Zijn pogingen om hulp te bieden, met eigen geld grootendeels betaald, hebben gefaald.

Maar God sterkt den Held, dat hij de moed niet verliest.

In deze bange tijd is het heerlijke *Wilhelmus* geboren; waarschijnlijk gedicht door Marnix van St. Aldegonde.

Een lied van „Wilhelmus van Nassouwe”, dat zoo juist

de geest vertolkt, door welke de Prins bezielde was, waarin hij het belijdt :

Myn schilt ende betrouwen
Syt ghy, o Godt myn Heer,
Op u soo wil ick bouwen
Verlaat my nimmermeer.

En waarin hij zijn hoop en streven zoo krachtig uitspreekt :

Na tsuer sal ick ontfanghen
Van Godt myn Heer dat soet,
Daer na so doet verlanghen
Myn Vorstelick ghemoet,
Dat is dat ick mach sterven
Met eeren in dat Velt,
Een eeuwich Ryck verwerven
Als een ghetrouwe Helt.

Ja, als een getrouwe Held!

Zoo dacht ook het verdrukte volk er over. En in 't Geuzenlied klinkt het als een antwoord :

O, Nederlandt, ghy syt belae
Doodt ende leven voor u staen ;
Dient den tyran van Spangien,
Of volght, om hem te wederstaen,
Den Prince van Orangien. —

Op *hem* kan het volk *vertrouwen*. En hij roept hun toe : „Houdt u vast ende onbeweecht op dit vertrouwen op God de Heere, die u niet zal verlaten.”

En toch . . . donkerder, al donkerder wordt de toestand en de toekomst.

Maar, hoe somberder het vooruitzicht, te vaster 's Prinsen geloof, te vuriger zijn streven om zijn „arme schapen” te hulp te komen.

Uitgebreid is de briefwisseling, welke hij in die bange jaren met vele voorname Nederlanders, ware Christenen en oprechte Vaderlanders, onderhoudt. En uit ons land

gaat aldoor de roep tot den balling: Kom, help ons!

De poging van Herman de Ruiters, om door Loevestein te veroveren, het volk in beweging te brengen tegen de Spaansche dwinglandij, mislukt.

Alva voelt zich oppermachtig.

Prins Willem ziet uit naar hulp van *buiten*. Frankrijk zal bij staan! Helaas de bloedige Sint-Bartholomeüs-nacht doet de schoone hoop in rook vervliegen. De Prins moet zijn leger, op eigen kosten in 't veld gebracht, en waarmee hij tot in 't hart van België zegevierend was opgerukt, afdanken. Zelf ontkomt hij ternauwernood aan de handen der vijanden; zijn hondje wekt hem op 't uiterste oogenblik. Het was zijn ure nog niet. Nog had God groote dingen met hem voor.

Een Auto-da-fé.

Groot was de teleurstelling van den Prins.

Aan zijn vromen broeder, den edelen Lodewijk, schreef hij: „Ik bid u, aanschouw hoe de boosheid der menschen Gods groote genade tracht tegen te werken. Hij doe alles uitloopen op de verheerlijking van Zijnen heiligen Naam! Ik ga met Zijne hulp naar Holland en Zeeland, om te zien, wat het Hem behagen zal te doen. Ik zal er de zaken staande houden, zoolang ik kan; en ik heb vast besloten er den dood te verwachten.”

Anders dan hij het verwachtte, kwam de verlossing.

De eerste April hadden de wakkere Geuzen Den Briel veroverd; de Prins was er in 't begin niet bijzonder mee ingenomen. Maar hier is Gods vinger! Den Briel's verovering werd het morgenrood der vrijheid. Gods

wegen waren ook nu hooger dan 's menschen wegen.

De Prins zag het weldra in. En van uit Dillenburg zond hij aan vele steden brieven, waarin hij hen aanbeval zijn troepen in te nemen.

Er woei een storm van vaderlandsliefde over de Nederlanden. Stad na stad verklaarde zich voor den Prins en de Prinse-vlag: Oranje-blanje-bleu, wapperde van de torens, Alva en zijn geweld tartend!

De dageraad der volksvrijheid licht aan over de lage landen bij de zee. En de ziel van het verzet tegen de Spaansche tirannie, is de Prins. Hij verkeert als een Vader onder zijn kinderen, hij lijdt en strijdt met hen mee. Ook, als straks Alva's wraaktocht aanvangt. Als Zutphen en Naarden letterlijk worden uitgemoord. Als Haarlem het hoofd in de schoot moet leggen. Hij houdt moed. Niets kan zijn geloof blusschen.

Sonoy, zijn stadhouder in het Hollands Noorderkwartier, wordt moedeloos. *Hij* niet. „En”, aldus schrijft hij aan Sonoy, „zoo het niettemin God Almachtig behaagd heeft, over de stad Haarlem naar Zijnen Goddelijken wil te beschikken, zullen wij Hem en Zijn Goddelijk woord daarom verloochenen en verlaten?”

En dan volgt zijn onvergetelijk woord, antwoord op Sonoy's vraag of de Prins soms „met eenigen machtigen Potentaat in vasten verbonde” staat: het woord van rotsvast vertrouwen en onwankelbaar geloof: „Waarop wij niet laten willen u van antwoord te geven, dat aleeer wij ooit deze zaak en de bescherming der christenen en andere verdrukten in dit land aangevangen hebben, *wij met den oppersten Potentaat der Potentaten zulk een vast verbond hebben aangegaan*, dat wij ten volle verzekerd zijn, dat wij en al degenen, die vastelijk daarop vertrouwen, door Zijn geweldige en machtige hand ten leste nog ontzet zullen worden, spijt alle Zijne en onze vijanden.” —

Er schiet een lichtstraal door de duisternis: Alkmaar doet den Spanjaard deinzen, en op de Zuiderzee winnen de Geuzen de slag. En jubelend schrijft Willem aan zijn broeders: „de Heere God, de God, zeg ik, der heirscharen alleen heeft ons de zege geschonken!”

Alva verlaat, geschandvlekt door zijn moordbewind, het land. Requesens zal hem vervangen. De Zeeuwen behalen een roemrijke overwinning bij Roemerswaal. Middelburg moet zich aan de onzen overgeven. Een betere tijd schijnt aan te breken. Maar ach! Leidens beleg, de droeve slag op de Mookerhei, waar Lodewijk, zijn trouwe steun, benevens Hendrik, sneuvelden, brengen het land opnieuw op de rand van de ondergang.

Leiden! Gaat deze stad aan den Spanjaard over, dan is Hollands lot beslist. Dan wordt de vijand oppermachtig. Dan valt ook de laatste provincie, die met Zeeland, nog weerstand bood. Dan is het, naar menschelijke berekening, met de zaak der Nederlanden gedaan.

En . . . te midden van het beramen van zijn plannen, om Leiden te hulp te komen, wordt de Prins doodelijk ziek. Reeds een half jaar lang leed hij aan sloopende koorts. Maar hij had het op de been gehouden. Nu, juist op het critieke moment, ligt hij te Rotterdam machteloos neer, zóó ziek, dat ieder zijn dood verwacht. Reeds verbreidt zich 't gerucht, dat hij gestorven is. Maar . . . Godlof! hij herstelt. De 2e Sept. 1574 komt de gunstige wending. En nauwelijks voelt hij zich in staat iets te doen, of . . . Leiden legt beslag op al zijn zinnen en denken. De poging tot onzet, door de dappere Geuzen ondernomen, wordt door God met een heerlijke uitkomst gekroond en op 3 October luiden de klokken in Leiden om het volk op te roepen Gode dank te brengen; en het psalmgezag, dankend aangeheven, schijnt af en toe te stokken door de ontroering van de uitgeputte zangers.

Reeds de volgende dag bezoekt de Prins de stad, waar de pest nog zijn slachtoffers velt.

Maar . . . moest Vader niet bij zijn kinderen zijn? . . .

IV.

De dood van Requesens trok de Spanjaarden weg uit Zeeland, uit Holland. Plunderend en stroopend en moordend ging het door Vlaanderen en Brabant. Maar dat optreden bracht ook voor den Prins de gunstige gelegenheid, Noord

en Zuid te vereenigen in gemeenschappelijke kamp tegen den vijand: de Pacificatie van Gent kwam tot stand, met vrijheid van godsdienst, althans *zonder vervolging om des geloofs wil*.

Maar de vreugde is van korte duur: na Requesens komt Don Juan, na hem: Parma. Aan dezen gelukt het de Zuidelijke Nederlanden weer onder Spanje's bestuur te brengen. Bij de Unie van Atrecht verzoenen zij zich weer met Filips.

Het antwoord van Noord-Nederland daarop is de Unie van Utrecht (1579), de grondslag voor de Republiek der Zeven Vereenigde Nederlanden.

In 1580 verschijnt de schandelijke *Ban*, opgesteld door Granvelle.

Willem van Oranje heet daarin een huichelaar, een verrader, een vijand van het land. En daarom moet hij sterven. „En zoo iemand van onze onderdanen, of een vreemdeling, *vroom en edelmoedig* genoeg gevonden mocht worden, om ons van *deze pest* te verlossen, en hem ons dood of levend uit te leveren, of wel hem het leven te benemen, zullen wij hem onmiddellijk na het verrichten der daad, 25000 gouden kronen doen uitbetalen en zoo hij eenig misdrijf mocht gepleegd hebben, hoe groot ook, beloven wij hem, dat te vergeven, en zoo hij niet reeds van adel is, zullen wij hem, om zijn vroomheid tot de adelstand verheffen”.

Kan het wel schunniger?

De Prins antwoordt er op in zijn beroemde *Apologie* of verdediging.

Luister naar een enkele zinsnede uit dit belangrijke stuk: „Wat mij in 't bijzonder betreft, gij ziet mijnheeren Staten! dat het dit hoofd is, 't welk zij zoeken, en dat zij tot zulk een prijs en tot zulk een groote geldsom ter dood gedoemd hebben, zeggende, dat zoolang ik onder u ben, deze oorlog geen einde zal nemen. Gave God, dat of mijn eeuwigdurende ballingschap of zelfs mijn dood u werkelijk bevrijding uit zooveel onheilen en rampen kon brengen, als de Spanjaarden u bewerken en bereiden, hoe zoet zou mij die ballingschap, hoe welkom die dood zijn!” —

Zoo schreef de edele Held, de echte Vader des Vaderlands.

Helaas, de oproep tot moord vond weerklank genoeg. Velen trachtten de bloedprijs te verdienen. In 1582 gelukte het Jean Jauregui bijna, den Prins te vermoorden; maar nog spaarde God het dierbaar leven.

Ach, toen hij hersteld was, trof hem een nieuwe, zware slag, zijn trouwe echtgenoot, zijn derde gemalin Charlotte van Bourbon, met wie hij in 1576 gehuwd was, stierf, mee tengevolge van haar wekenlang waken en zorgen voor den dierbaren man!

En bij al deze rampen kwam de verdachtmaking en het wantrouwen uit de kring van hen, voor wie hij goed en leven in de waagschaal stelde.

Zijn verdraagzaamheid jegens de Roomschen heette heulen met de vijanden van de Gereformeerde religie, en zijn streven om het volk vrij en onafhankelijk te maken, deed sommigen lasteren, dat hij alleen op eer en een hooge positie belust was, dat hij streefde naar het oppergezag.

Eenige verademing bracht hem zijn huiselijk leven. Hij was in 1583 opnieuw gehuwd met Louise de Coligny.

Maar voortdurend loerde het verraad.

In Juli 1584 zwierven niet minder dan vijf personen in Delft rond, om het bloedgeld te verdienen.

Eén hunner was Balthasar Gerards. Reeds op twaalfjarige leeftijd had hij zijn wensch te kennen gegeven, den Prins eens te kunnen dooden. En die gedachte had hem nooit los gelaten. Nu, vijftien jaar later, scheen de kans gunstig zijn moordplan uit te voeren.

Begin Mei meldde hij zich te Delft bij een vriend van den Prins, Ds Villiers, aan.

Volleerd huichelaar, weet hij het vertrouwen van dezen te winnen. Hij hangt een aandoenlijk verhaal op van vervolging om des geloofs wil. Hij veinst een vroom man en trouw kerkganger te zijn. Onder den naam van François Guyon schrijft hij zelfs een brief aan den Prins, waarin hij o.a. zegt: „Dat ik van nu voortaan onder Uwe regeering den Heere zonder vreeze des doods mag dienen, daar in het land van mijn geboorte, als zulk een genade niet waardig, die vrijheid (ofschoon zij van Christus door het storten van Zijn kostelijk bloed aan alle geloovigen is gegeven) mij benomen is.” —

Dood van Prins Willem van Oranje.

De Prins vertrouwt den huichelaar.

Op Dinsdag 10 Juli 1584 brengt deze zijn gruwelijk plan ten uitvoer. Voor het geld, hem door den Prins zelf verstrekt, om eenige kleedingstukken te koopen, verschaft hij zich een paar pistolen.

's Morgens vraagt hij den Prins, in bijzijn van Louise de Coligny, een paspoort voor zijn voorgenomen reis naar Frankrijk. Hij kan 's middags terugkomen.

's Prinsen gemalin heeft een zeer ongunstige indruk van den booswicht gekregen; ze spreekt er over met den Prins. Maar deze stelt haar gerust

's Middags, tusschen half twee en twee uur, begeeft Willem zich, de Geuzenpenning op de borst, uit de eetzaal naar boven; daar stuift de moordenaar op zijn prooi toe twee schoten knallen twee kogels doorboren de borst van den Vader des Vaderlands!

Onmiddellijk snellen zijn gasten toe te laat!

Wel vangt een hunner den Prins nog in zijn armen op, maar alleen om hem zijn laatste woorden, zijn laatste *gebed* met stervende lippen te hooren stamelen: „Mon Dieu, mon Dieu, aye pitié de moi et du pauvre peuple,” d. i.: „Mijn God, mijn God, ontferm u over mij en over het arme volk!”

Zoo stierf Willem van Oranje, Gods ontferming afsmeevende voor zijn „arme schapen”.

Zóó blijft hij voortleven in onze herinnering, „den Vaderlant getrouwe tot in den doot.”

En al is niet zijn hartewensch vervuld, in het „Wilhelmus” zoo roerend vertolkt:

*Dat is, dat ick mach sterven
Met eeren in dat Velt, —*

toch mogen wij vast gelooven, dat hij, door Gods genade, een *ewich Rijk* mocht verwerven.